

Posudek oponenta disertační práce Kristýny Poulové

„Pravda, nepravda a lež v českém mediálním diskurzu:

Metody fact-checkingu uplatňované na portále Demagog.cz v rámci prezidentské kampaně 2018“

předkládané v roce 2022 na Ústavu českého jazyka a teorie komunikace

I. Stručná charakteristika práce

Kristýna Poulová předkládá k obhajobě empiricko-analytickou disertační práci, v níž se za využití kvalitativních postupů (etnografie/etnometodologie) zabývá českým fact-checkingovým projektem Demagog.cz a jím praktikovanými postupy při výběru, analýze a hodnocení veřejných výroků politických aktérů. Specificky se práce věnuje fact-checkingovým praxím projektu Demagog.cz v období předešlé prezidentské v r. 2018 a soustředí se jak na strukturu a logiku rozhodovacích a interpretačních procesů, tak na klasifikační kritéria a implicitní normativní rámce, jež fact-checking projektu formují a podkládají.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Doktorandka svou práci dokládá (byť nezůstávám bez výhrad) svou dispozici k samostatné vědecké práci: zdatně a v opoře v existující diskusi formuluje a teoreticky i věcně ukotvuje jasný a nosný výzkumný problém, dobře explikuje volbu metody i metodu samotnou, detailně a strukturovaně formuluje analytickou část práce a předkládá netriviální zjištění, jež mají z oborového pohledu (a zde tedy mluvím z pozice mediálních a komunikačních studií) nepochybnou cenu. Slabinou předložené disertace je dle mého poněkud limitovaná diskuse výsledků, která jen málo uspokojivě zasazuje jinak solidní zjištění zpět do kontextu existující rozpravy.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Práci ve většině ohledů vidím jako přinejmenším neproblematickou: Kristýna Poulová píše svou disertační studii jasným, srozumitelným a vyzrálým odborným stylem (s drobnými výjimkami, jakou je např. publicisticky vyznívající pasáž o postpravdivých politikách Andreje Babiše a Miloše Zemana na s. 22 a 23), text smysluplně a současně velmi klasicky člení v souladu s obvyklou logikou monograficky pojatých prací sledujících strukturu „velkého článku“ (tzn. úvod – teoretická expozice – metoda – analytická část – diskuse a závěr), drží se pravidel citační kázně... Jednoznačně silnými stránkami její práce pak je jednak dobře zvládnutá expozice zasazující případovou studii českého fact-checkingového projektu do mezinárodního výzkumného, teoretického a historického kontextu, a jednak velmi zevrubný a současně pěkně přehledně pojatý analytický report, v němž autorka dokáže spojit detailní vhléd do fungování projektu s vlastní (přiznávanou) kritickou perspektivou.

Tím spíše je mrzuté, že práci v jejím závěru do určité míry dochází dech. Shrnutí analytických a interpretačních zjištění chybí kýžená jasnost a přehlednost a závěry, jak už jsem napsal, jsou diskutovány spíše nedostatečně a bez zřetelnější ambice o provázání případové studie s širší tematickou rozpravou. Je to nicméně právě detailní a teoreticky motivovaná konfrontace vlastních závěrů s existujícím věděním, co studii a jím předkládanému novému vědění dává místo v oborové rozpravě, a tedy i cenu jinou než stroze empiricky anekdotickou.

Textu navíc – a i to by mělo být součástí závěrečné diskuse – chybí detailnější srovnání účtů s limity zvolené metody (kde jsou její epistemologické hranice a v jakých ohledech limitují prezentovaná zjištění?), s limity plynoucími z volby vzorku, tj. z volby konkrétního časového období (je možné, že v jiném, méně exponovaném období se fact-checkingové praxe projektu mění?), a s etickými aspekty celého autorčina výzkumu (s jakými etickými dilematy a problémy se během svého výzkumu a s ohledem na zvolenou metodu autorka potkala, jak je vyřešila a jakým způsobem se zvolená řešení promítla do designu studie a jejích závěrů?). Mám za to, že v empirické studii tohoto typu by všechna tato tři témata řešena být měla, a to nejen proto, že j dobrým zvykem tak činit, ale i proto, že dovolují čtenářce či čtenáři lépe posoudit váhu prezentovaných zjištění.

IV. Dotazy k obhajobě

Vyjma posledního se mé dotazy k obhajobě se odvíjejí od mých výše formulovaných výhrad:

1. V čem autorka spatřuje limity zvolené metody a kde se tyto limity projevují?
2. Je možné, že výsledky studie jsou ovlivněny volbou exponovaného období předvolební kampaně? A pokud ano, lze přiměřeně spekulovat, jaká je povaha tohoto ovlivnění?
3. Mohla by autorka pojmenovat etická dilemata, jež během svého výzkumu řešila, a vysvětlit, jak si s nimi poradila a proč?
4. Autorka na vícero místech (s. 26, 27, 28, 33, 67, 68, 69, 73, 164) hovoří o generování či ověřování hypotéz. Ty v mé zkušenosti jednak nebývají běžnou součástí repertoáru kvalitativních/interpretativních/induktivních studií (zde se spíše setkávám s *assumptions*, tedy s předpoklady) a jednak v této práci nejsou nijak systematicky shrnuty ani systematicky řešeny (přínejmenším ne způsobem, který by byl analogický nakládání s hypotézami v deduktivně pojatých analýzách). Mohla by tedy autorka detailněji vysvětlit, jak s termínem *hypotéza* ve své studii pracuje a – je-li to relevantní – které všechny hypotézy ve své studii testuje?

V. Závěr

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako *prospělá*.

2. 12. 2022

Jakub Macek